

4. П'ятий Світовий Конгрес Вільних Українців : матеріали, ред. Василь Верига. Торонто, Нью-Йорк, Лондон : Видання Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, 1993. 446 с.

5. Третій Світовий Конгрес Вільних Українців : матеріали, ред. Василь Верига. Торонто, Нью-Йорк, Лондон : Видання Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, 1988. 437 с.

6. Світлик М. Вивчення української мови в Канаді: особливості білінгвальної програми в державних школах Манітоби. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Філологія». 2023. № 2 (50). С. 400–407.

7. Четвертий Світовий Конгрес Вільних Українців : матеріали, ред. Василь Верига. Торонто, Нью-Йорк, Лондон : Видання Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, 1991. 445 с.

ВІЛЬ Святослав Олексійович,
аспірант кафедри історії, археології
та методики викладання Херсонського
державного університету

ЧОМУ «УКРАЇНСЬКА» АДМІНІСТРАТИВНА РАМКА НЕ СТАЛА КУЛЬТУРНОЮ: ІНСТИТУЦІЙНІ ОБМЕЖЕННЯ УКРАЇНІЗАЦІЇ КРИМ ПІСЛЯ 1954 РОКУ

У лютому–квітні 1954 р. передача Кримської області зі складу РРФСР до Української РСР була оформлена указом Президії Верховної Ради СРСР та подальшим законодавчим затвердженням, мотивованим «економічною спільністю», територіальною близькістю й культурними зв'язками [4]. Унаслідок цього Крим набув адміністративно-правової рамки «української» належності, однак її культурно-символічне наповнення залежало від дискурсивного супроводу та інституційних практик. У публічній риторичній акції уписувався в ювілейну кампанію 1654–1954 («возз'єднання» українського і російського народів у радянському наративі) та концепт «дружби народів», а на практичному рівні супроводжувався ініціативами щодо розширення українського культурно-освітнього компоненту на півострові [1].

Перш ніж говорити про зміни в уявленні про «українськість» Кримського півострова необхідно зрозуміти демографічну ситуацію після завершення Другої світової війни. Згідно з переписом населення 1939 року на території Кримської області проживало 1 млн 126 тис. осіб, в той час як після депортації 1944 року на кінець літа кількість населення зменшилось до 379 тисяч серед яких етнічно переважали росіяни. Післявоєнна розруха неабияк впливала на рівень життя місцевого населення, вони мали проблеми з їжею, житлом та інфраструктурою. В умовах цієї складної економічної ситуації радянське керівництво вирішило направити до Криму переселенців із західних областей

Російської РСФР та центральних областей Української РСР [3]. Проте через відсутність комфортних умов для ведення господарства близько 60% переселенців першої хвилі залишили півострів [3]. Це дозволяє говорити, що на момент передачі Криму до складу УРСР етнічну більшість серед населення складали росіяни, а українці були на другому місці за чисельністю, що в свою чергу ймовірно впливало на майбутню ідентичність півострова. Після передачі півострова крім економічних викликів перед Україною стояли й демографічні та культурні. Радянська Україна спрямувала значну кількість власних ресурсів та переселенців з густонаселених областей до Криму більшість з них зуміла там закріпитись [3].

Наступним кроком буде розуміння офіційних «мотивів» такого жесту. На спільному засіданні президії Верховної ради СРСР яке було присвячено розгляду питання про передачу Криму до України були присутні очільники парламентів Радянської України та Росії. В процесі обговорень вони зазначали, що така передача буде сприяти зміцненню братських зав'язків між народами і що цей крок є зваженим враховуючи територіальну близькість, культурні зв'язки та економічну доцільність [1]. Після офіційного приєднання півострова повідомлялось про занепокоєння місцевого населення щодо мовного питання. Кримці припускали, що викладання буде здійснювалось українською мовою, а Сімферопольський колектив обласного драматичного театру висловлював занепокоєння, що через це російська театральна трупа буде змушена змінити місце виступів [1]. Як зазначалось вже раніше незважаючи на територіальну та історичну спорідненість Криму серйозною проблемою для входження півострова до складу України був демографічний чинник. Україна заснувала україномовний друкований орган Кримського обкому КПУ, організувала друк літератури українською мовою, створила україномовні театри та відділення української мови та літератури в Кримському педагогічному інституті [1].

Діяльність комуністичної партії в напрямку «українізації» була доволі розлогою. У кримських школах запроваджувалось вивчення української мови, проте це рішення було складно виконати через відсутність достатньої кількості вчителів, що могли викладати українською мовою, тож для вирішення цієї проблеми почали залучати спеціалістів з материкової частини України. Проте вже 9 березня 1955 року Рада Міністрів СРСР звільнила учнів початкових та семирічних шкіл від вивчення національної мови республіки в якій вони навчаються [2, с. 174]. Це рішення відповідало загальносоюзній практиці «русифікації» та породило велику кількість проблем з українізацією освіти області. Також здійснювались спроби українізації топонімів та зміни історичних назв населених пунктів на українські. Дослідниця Олена Газізова зазначає, що населення Криму цікавилось життям республіки, а концерти та заходи організовані українськими колективами відвідали понад 100 тисяч мешканців півострова у 1955 році [2, с. 172]. І попри таку цілеспрямовану політику «українізації» керівництву УРСР не вдалося її здійснити адже питома частка етнічних росіян на півострові складала станом на 1959 рік – 71 % [1].

Українська РСР вклала багато ресурсів для відбудови та освоєння Кримської області, зокрема розбудувала систему санаторіїв, баз для відпочинку, побудувала Північнокримський канал та забезпечила півострів водою для господарських потреб. Проте, якщо ми почнемо звертатись до офіційних інтерпретаційних рамок, то побачимо, що Крим, як «всесоюзна здравниця» акцентує увагу на ідентифікації півострова, як «Крим для всіх», а не «Крим як частина УРСР», окремо варто згадати й військово-героїчну смислову рамку того ж міста Севастополя, що залишався містом загальносоюзного значення з його ідеями про оборону, флот, що теж неабияк могло впливати на закріплення присутності загальнорадянського центру в публічному просторі. До цього також варто додати зрушення в системі освіти та культури, оскільки формально Крим належав до Української РСР; фактично ж на території півострова була мінімальна присутність українських символів, а процес українізації відбувався з труднощами.

Отже, можна вважати, що передача Криму до складу України в 1954 році не вплинула на кардинальну зміну ідентичності місцевого населення, оскільки в масовій уяві домінували радше загальносоюзні фрейми у засобах масової інформації та туризмі, також до цього варто додати інституційну слабкість україномовної освіти через кадровий дефіцит та союзні рішення й демографічну структуру й престиж російської у військово-курортних секторах. А отже уявлення про «українськість» Криму лишались периферійними та слаборозвиненими, попри спроби Української РСР змінити це.

Список використаних джерел

1. Бажан О. Спроби «українізації» Криму в другій половині 1950-х років. *Чтиво. Електронна бібліотека*. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bazhan_Oleh/Sproby_ukrainizatsii_Krymu_v_druhii_polovyni_1950-kh_rokiv.pdf?PHPSESSID=m7os2ijlm8e0or9slm9sqcipe2 (дата звернення: 08.02.2026).
2. Газізова О. Українська мова та культура в Кримській області УРСР в 1950–1960-х роках: від розвитку до занепаду. *Українознавство*. 2021. № 4 (81). С. 169–180. URL: https://journal.ndiu.org.ua/article/view/249061?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 08.02.2026).
3. Даниленко В. Як змінювався національний склад населення Криму у другій половині ХХ ст. *Інститут історії України НАНУ*. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-7228-6/110.pdf> (дата звернення: 08.02.2026).
4. О передаче Крымской области из состава РСФСР в состав Украинской ССР : Закон СССР від 26.04.1954. URL: <https://likbez.org.ua/ru/law-of-the-ussr-on-26-april-1954-on-the-transfer-of-the-crimean-region-of-the-rsfsr-to-the-ukrainian-ssr.html> (дата звернення: 08.02.2026).

